

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Андрей Боянов Захариев

върху дисертационен труд на тема:

„Икономически и социални ефекти от пандемията COVID-19 върху данъчните приходи в България“

с автор докт. Светлана Димитрова Аврионова, докт. № D010221243

Форма на докторантура:

Редовна

Водеща обучението катедра:

Катедра „Финанси и кредит“ при Факултет „Финанси“,
СА „Д. А. Ценов“

Научен ръководител:

Проф. д-р Румяна Лилова

Докторска програма:

„Финанси, парично обращение, кредит и застраховка“ (Финанси)

1. Изпълнение на формалните изисквания за дисертационен труд и представяне на дисертанта

Представеният за рецензиране дисертационен труд е разработен при спазване на класическа рамка на изследване в три глави. Във въведението е представена и обоснована проблемната област на изследване, както следва: актуалност, обект, предмет, теза, цел, задачи и методология. В това отношение разработката отговаря изцяло на стандартите и изискванията за дисертационен труд.

2. Структурна преценка на разработката

Представеният дисертационен труд е в обем от 236 стр. и включва Въведение; Глава първа. Позициониране на данъците в недискреционната и недискреционната държавна политика; Глава втора. Тенденции в изменението на приходите от данъчни източници в ес в контекста на възприетите практики за противодействие на кризата Covid-19; Глава трета. Планиране постъпленията от данъчни приходи в условията на социално-икономическите рискове В заключението са представени основните резултати от дисертационния труд. Изведените са ключови обобщения и са формулирани насоки за бъдещи изследвания по темата.

Към разработката е представена библиографска справка по АРА стил със 125 заглавия, сред които са отразени и научни изследвания на катедрения

колектив, което е предпоставка за обстоен теоретичен анализ. В разработката са включени и представителен брой таблици и фигури.

Прегледът на използваните цитати, основното съдържание и библиографската справка позволява да се установи коректно спазване на изискванията за библиографско цитиране и библиографско описание. Данните от системата за проверка на подобност сочат много високо ниво на оригиналност с коректно позоваване на авторските изследвания и публикации по плана на докторантурата.

3. Научна и съдържателна оценка на разработката

Изследването е по тема с безспорна актуалност, научна и приложна насоченост.

3.1. Обект и предмет на изследването – Обект на изследване са данъчните приходи в България и страните-членки на ЕС. Предмет на дисертацията е инструментариумът за оценка въздействащите върху състоянието на данъчните приходи на България и страните-членки на ЕС фактори.

3.2. Цел и задачи на дисертационния труд – Целта на дисертацията е да изследва социално-икономическия ефект, който оказва пандемията от Covid-19 върху постъпленията от данъчни приходи в България, фокусирайки се върху проблемите, свързани с обосноваване значимостта и възможностите за макроикономическо въздействие посредством данъчния инструментариум; оценяване националните и европейски подходи (практики) за противодействие на кризата и преодоляване дългосрочното въздействие на пандемията от Covid-19 и разкриване факторната обусловеност на постъпленията от данъчни източници с оглед планиране постъпленията от данъчни приходи в условията на динамична социално-икономическа среда.

Изследователските задачи са формулирани, както следва:

- Да се извърши критичен анализ на вижданията относно значимостта на данъците в съвременния свят и възможността за макроикономическо въздействие в условията на икономически сътресения като основа за позиционирането им в контекста на данъчната/фискалната политика;
- Да се проучат европейските практики за преодоляване дългосрочното въздействие на пандемията Covid-19 и на тази основа да се оценят

национални мерки за противодействие на кризата в резултат от пандемията в България;

- Да се анализират тенденциите в изменението на приходите от данъчни източници в ЕС с оглед оценка въздействието на пандемията Covid-19 върху тях посредством макро-, фискални и структурни показатели;
- Да се конструира иконометричен модел за оценка въздействащите състоянието на данъчните приходи на страните-членки на ЕС фактори в условията на динамична социално-икономическа среда;

Да се прогнозира постъпленията от данъчни приходи в ЕС под въздействие на установената факторна обусловеност и да се изведат препоръки относно планирането им в бъдеще.

3.3. Изследователска теза – Водещата изследователска теза в дисертацията е, в условията на динамична социално-икономическа среда, породена от пандемията Covid-19, България запазва стабилни бюджетни постъпления от данъчни източници, в отсъствието на индивидуална и съвкупна обусловеност между тях и основните икономически, фискални и социални индикатори, оказващи въздействие върху динамиката им, характерни за останалите страните-членки на ЕС.

3.4. Методология на изследването – Проведеното изследване се основава на използването на широк инструментариум от научни и приложни методи – на историческия метод и хронологичния анализ, метода на сравнителния и критичния анализ, индуктивния и дедуктивния подход на изследване, метода на контент анализа и синтеза, методите на количествения анализ на зависимости и на графичния анализ. За постигането на изследователските задачи са използвани публично достъпни данни от официалните информационни бази.

4. Постигнати резултати и приноси

В обхвата на дисертационния труд се:

- акцентира върху социално-икономическа криза, настъпилата в резултат на здравна криза, предвид факта, че освен това тя може да е и здравна, социална, дългова, финансова, политическа, валутна и др.
- при представяне на практиките за преодоляване дългосрочното въздействие на пандемията от COVID-19 в ЕС се използват фокус – страни от Западна и Централна Европа, Скандинавието и Балканския полуостров, вкл. България.

- емпиричната част на дисертацията се базира на официални статистически данни, актуални към края на 2021 г. и включва всички страни-членки на ЕС, освен ако не е посочено друго в конкретната част на изследването.

Заявените приноси са изцяло доказани и присъщи на изложението:

Първо. На базата на изследване логическите връзки между данъците, като инструмент на фискалната политика и социално-икономическите рискове се обосновават възможностите за макроикономическо въздействие чрез данъците и зависимостта на постъпленията от данъчни приходи от конкретни въздействащи фактори, и в този контекст е доказана значимостта на дискреционната и недискреционната държавна политика за стабилизирането на икономиката при икономически шокове като пандемията Covid-19.

Второ. Оценен е българският подход за противодействие на кризата, в резултат от пандемията, чрез проучване, систематизиране и сравнение между националните и европейските антициклични мерки за преодоляване дългосрочното въздействие на пандемията Covid-19.

Трето. Аргументирана е ползата от емпирично изследване постъпленията от данъчни източници в условията на икономическа криза от научноизследователска гледна точка. Анализирани са тенденциите в изменението на приходите от данъчни източници в ЕС посредством макро, фискални и структурни показатели за периода 2002-2021 г., в резултат на което са изведени специфични за времевия обхват на разработката причинно-следствени връзки и тенденции, очертаващи чувствителността на постъпленията от данъчни източници към отклоненията в развитието на икономическата конюнктура, каквато е пандемията Covid-19.

Четвърто. На базата на иконометричен модел са изследвани факторните влияния и е очертана индивидуалната и съвкупна значимостта на ключови макроикономически, фискални и социално-икономически детерминанти, които предизвикват изменения в постъпленията от данъчни източници за страните-членки на ЕС, спрямо брутния им вътрешен продукт в условията пандемията Covid-19.

Пето. Въз основата на тествания иконометричен модел и изведените най-значими детерминанти за изменението на постъпленията от данъчни приходи е предложена методика и същите са прогнозирани за 5-годишен период. Крайната цел на приложения прогностичен модел е да се изведат важни обобщения по отношение развитието на данъчните постъпления за националното стопанство на страните-членки на ЕС в условията на следпандемична среда, което би спомогнало при планирането им в бъдеще,

при сходни социално-икономически условия, или при отклонения в развитието на икономическата конюнктура, каквато е пандемията Covid-19.

5. Съответствие с изискванията на ЗРАС и ППЗРАС

Научните изследвания и публикации съответстват и превишават националните изисквания по Правилника за приложение на Закона за развитие на академичния състав в Република България

Заключение:

Представеният дисертационен труд за образователната и научна степен „доктор“ притежава изискваните по Правилника за РАС в СА „Д. А. Ценов“ количествени и качествени характеристики. Дисертацията съдържа научни и научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката. Дисертационният труд отчетливо демонстрира, че докторантът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност, както и способности за самостоятелни научни и практико-приложни изследвания. Всичко това дава основание да се присъди образователната и научна степен „доктор“ на Светлана Аврионова за което гласувам положително.

02,12,2024 г.

Рецензент: .....
(Проф. д-р Андрей Боянов Захариев)